

Anonüümseks muudetud versioon

Tõlge

C-863/19 – 1

Kohtuasi C-863/19

Eelotsusetaotlus

Saabumise kuupäev:

26. november 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Apelativen sad Varna (Varna apellatsioonikohus, Bulgaaria)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

19. november 2019

Süüdistajaks olev asutus:

Okrazhna prokuratura Varna

Süüdimõistetud isik:

TS

APELATIVEN SAD

Varna

[...]

EELOTSUSETAOTLUS
EUROOPA LIIDU KOHTULE

[...]

EELOTSUSETAOTLUSE ESITANUD KOHUS:

Apelativen sad Varna (Varna apellatsioonikohus), [...]

MENETLUSOSALISED PÕHIKOHTUASJAS:

ET

Süüdistajaks olev asutus: Okrazhna prokuratura Varna (Varna ringkonnaprokuratuur) [...].

Eelotsusetaotluse esitanud kohtus toimivas apellatsioonimenetluses esindab prokuratuuri Apelativna prokuratura Varna (Varna apellatsiooniprokuratuur) [...] prokurör;

Süüdimõistetud isik: TS [...]

Kaitsja: [...]

[...]

KRIMINAALMENETLUSE ESE JA MENETLUSE ALUSEKS OLEVAD ASJAOLUD

1. TS mõisteti lõplikult jõustunud kohtuotsusega süüdi selles, et 21. veebruaril 2019 omas ta Varnas – üksinda ja koos kahe (kokkuleppemenetluse käigus samuti süüdi mõistetud) kaasosalisega DR ja NM – ilma nõuetekohase loata edasiandmise eesmärgil ülimalt ohtlikke narkootilisi aineid, nimelt 125,61 grammi metamfetamiini koguväärtuses 3140,25 leevi, 3,20 grammi 3,4-metüleendioksümetamfetamiini (MDMA) koguväärtuses 128,00 leevi, 2072,30 grammi marihuaanat koguväärtuses 12 433,80 leevi ja 0,03 grammi kokaiini koguväärtuses 6,60 leevi. TSile määrati Bulgaaria Vabariigi karistusseadustiku (Nakazatelen kodeks, edaspidi ka „NK“) artikli 66 lõike 1 alusel kaheaastane tingimisi vangistus nelja-aastase katseajaga ja rahaline karistus summas 5000 leevi. Kohtuotsus muutus lõplikuks 28. juunil 2019.
2. Pärast TSi süüdimõistmist esitas prokuratuur Okrazhen sad Varnale (Varna regionaalne kohus) kriminaalmenetluse seadustiku (Nakazatelno protsesualen kodeks, edaspidi „NPK“) artikli 306 lõike 1 punkti 1 alusel taotluse konfiskeerida riigi tuludesse 9324,25 leevi suurune summa, mis moodustus järgmistes vääringutes sularahast:
 - Bulgaaria leevide kogusummas 7915,55 leevi;
 - eurod kogusummas 625 eurot, ümber arvatult 1222 leevi;
 - Türgi liirid kogusummas 605 Türgi liiri, ümber arvatult 186,70 leevi;
3. Kohtueelse menetluse käigus konfiskeerisid ja arestisid pädevad justiitsasutused paberraha selleks ette nähtud korra kohaselt, nimelt teostades läbiotsimise ja arestimise süüdimõistetu ja tema ema elukohas. [lk 2]
4. Okrazhen sad Varna (Varna regionaalne kohus) menetles taotlust avalikul istungil. Istungil osalesid nii süüdimõistetu ja tema kaks kaitsjat kui ka prokurör. Süüdimõistetu väitis istungil, et rahasumma kuulub tema emale ja õele. Menetluses esitati kirjalik dokument, mis tõendas, et 2018. aasta märtsis oli

süüdimõistetute ema SP võtnud pangast DSK Bank EAD tarbimislaenu kogusummas 17 000 leevi, ja süüdimõistetute isa TB pangakonto väljavõte. Seoses ajavahemikul 19.–21. aprillini 2019 toimunud reisiga Türki esitati süüdimõistetute ema SP ja õe KM passide koopiad.

5. Esimese astme kohtu menetluses SP vastavalt NPK artikli 306 lõike 1 punktile 1 ei osalenud; kriminaalmenetluse seadustik ei luba tal osaleda menetluses iseseisva menetlusosalisena. Seoses tema elukohast leitud sularahaga (leevid, eurod ja Türki liirid) kuulati ta üle vaid tunnistajana.
6. Esimese astme kohus jättis summa konfiskeerimata, lähtudes sellest, et kuritegu, mille toimepanemises TS süüdi mõisteti, ei olnud majandusliku hüve omandamiseks toime pandud kuritegu. Esimese astme kohus märkis põhjenduseks, et kuigi tunnistajate ütlused kohtuasjas tõendavad, et TS müüs narkootilisi aineid, ei esitanud prokuratuur sellekohast süüdistust ja seejärel tehtud süüdimõistev kohtuotsus ei hõlmanud kõnealust müüki, millest tulenevalt ei ole riigi tuludesse konfiskeerimise tingimused, mis on sätestatud karistusseadustiku (Nakazatelen kodeks) artikli 53 lõikes 2, täidetud. Esimese astme kohus sedastas: „[...] NK artikli 354a lõikes 1 esimese võimalusena märgitud kuritegu kujutab endast formaalset tegu ja selle koosseis on täidetud narkootilise aine tegeliku käsutamise õiguse saamisega. Selleks et kuritegu vastaks objektiivsele koosseisutunnusele, peab reaalselt olemas olema teatav eesmärk, kuid kuna seda ei realiseeritud ja narkootiliste ainete edasiandmises isikut ei süüdistata, ei saa lähtuda sellest, et kõnealuse kuriteoga on saadud majanduslikku tulu. Kui TSi elukohas konfiskeeritud sularaha peaks olema omandatud kuritegude ja ebaseadusliku tegevuse kaudu või olema ebaselget päritolu, siis tuleb seaduslikest allikatest ja kuritegevusest pärineva tulu tasakaalustamatuse puhul kohaldada ebaseadusliku tulu konfiskeerimiseks riigi tuludesse üht teist instrumenti, nimelt Bulgaaria Vabariigi korruptsioonitõrje ja ebaseaduslikult saadud vara konfiskeerimise seadust (Zakon za protivodeystvie na koruptsiata i otnemane na nezakonno pridobito imushtestvo).“
7. Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab hindama Okrazhen sad Varna (Varna regionaalne kohus) järelduste õigsust. Okrazhna prokuratura Varna (Varna ringkonnaprokuratuuri) apellatsioonkaebuses märgitakse, et Okrazhen sad Varna (Varna regionaalne kohus) määrus on õigusvastane, kuna NK artikli 53 kohaldamisel ei võetud selles arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus (ELT 2014, L 127, lk 39).
8. Süüdimõistetute kaitsja ei nõustu süüdistaja seisukohaga, leides, et konfiskeerimisele kuulub üksnes varaline hüve, mis on otseselt ja vahetult saadud selle kuriteo kaudu, mille toimepanemises isik süüdi mõisteti.

VIIDATUD RIIGISESED ÕIGUSNORMID

9. **Bulgaaria Vabariigi karistusseadustik (Nakazatelen kodeks, edaspidi „NK“)**

Artikkel 354a. (uus – *DV (Darzhaven vestnik, Bulgaaria ametlik väljaanne)*, nr 95/1975, muudetud, nr 28/1982, nr 10/1993, nr 62/1997, nr 21/2000, nr 26/2004, nr 75/2006) (1) Isikut, kes ilma nõuetekohase loata toodab, käitleb, omandab või valdab narkootilisi aineid või analoogseid aineid nende edasiandmise eesmärgil või annab narkootilisi või analoogseid aineid edasi, karistatakse juhul, kui tegemist on väga ohtlike narkootiliste ainete või analoogsete ainetega, kahe- kuni kaheksa-aastase vangistusega ja rahalise karistusega summas viistuhat **[lk 3]** kuni kakskümmend tuhat leevi, ning juhul, kui tegemist on ohtlike narkootiliste ainete või analoogsete ainetega, ühe- kuni kuueaastase vangistuse ja rahalise karistusega summas kaks tuhat kuni kümnetuhat leevi. Kui teo esemeks on uimastite lähteained või narkootiliste või nendega analoogsete ainete valmistamiseks kasutatavad seadmed või materjalid või nendega analoogsed ained, karistatakse kolme- kuni kaheistaastase vangistuse ja rahalise karistusega summas kakskümmend tuhat kuni sada tuhat leevi.

(2) (muudetud – *DV*, nr 26/2010) Kui tegemist on narkootiliste ainete või analoogsete ainetega suures koguses, karistatakse kolme- kuni kaheistaastase vangistuse ja rahalise karistusega summas kümme tuhat kuni viiskümmend tuhat leevi. Isikut, kes ilma nõuetekohase loata omandab narkootilisi aineid või analoogseid aineid avalikus kohas või valdab neid edasiandmise eesmärgil, ja kui seejuures on tegemist narkootiliste ainete või analoogsete ainetega eriti suures koguses või kui

1) teo paneb toime isik, kes tegutseb kuritegeliku ühenduse ülesandel või kuritegeliku ühenduse otsust täites;

2) teo paneb toime arst või apteeker;

3) teo paneb toime haridusasutuses töötav kasvataja või õpetaja või haridusasutuse juhataja või ametiisik ametikohustusi täites;

4) teo toimepanekul tuleb eeldada ohtliku teo toimepanemise kordumist,

karistatakse viie- kuni viieteistaastase vangistuse ja rahalise karistusega summas kakskümmend tuhat kuni sada tuhat leevi.

(3) Isikut, kes ilma nõuetekohase loata omandab või valdab narkootilisi aineid või analoogseid aineid, karistatakse

1) väga ohtlike narkootiliste ainete või analoogsete ainete korral ühe- kuni kuueaastase vangistuse või rahalise karistusega summas kaks tuhat kuni kümme tuhat leevi;

2) ohtlike narkootiliste ainete või analoogsete ainete korral kuni viieaastase vangistuse ja rahalise karistusega summas üks tuhat kuni viis tuhat leevi.

(4) Isikut, kes rikub narkootiliste ainete valmistamise, omandamise, säilitamise, arveldamise, edastamise, vedamise või kaasaskandmise suhtes kehtivat korda, karistatakse kuni viieaastase vangistuse ja rahalise karistusega summas kuni viis tuhat leevi, peale selle võib kohus määrata õiguste äravõtmise vastavalt artikli 37 lõike 1 punktidele 6 ja 7.

(5) Lõigetes 3 ja 4 nimetatud vähem rasketel juhtudel on karistuseks rahaline karistus summas kuni üks tuhat leevi.

(6) Lõigetes 1–5 nimetatud juhtudel konfiskeeritakse teo ese ja teo toimepanemiseks kasutatud vahendid riigi tuludesse.

10. **Artikkel 53.** (1) Olenemata karistusõiguslikust vastutusest konfiskeeritakse:

a) (täiendatud – DV, nr 7/2019) süüdlasele kuuluvad asjad, mis olid ette nähtud või mida kasutati tahtliku kuriteo toimepanemiseks; kui asjad puuduvad või on võõrandatud, konfiskeeritakse nende väärtusele vastav summa;

b) süüdlasele kuuluvad asjad, mis olid tahtliku teo esemeks, kui see on karistusseadustiku eriosas sõnaselgelt ette nähtud.

(2) (uus – DV, nr 28/1982) Riigi tuludesse konfiskeeritakse lisaks:

a) teo esemed või teo toimepanemiseks kasutatud vahendid, mille valdamine on keelatud, ja

b) (muudetud – DV, nr 7/2019) kuriteoga saadud otsene ja kaudne tulu, kui seda ei pea tagastama ega taastama; kui tulu puudub või on võõrandatud, konfiskeeritakse selle väärtusele vastav summa.

(3) (uus – DV, nr 7/2019) Lõike 2 punkti b tähenduses:

1) tähendab otsene tulu igasugust majanduslikku hüve, mis on saadud vahetult kuriteo toimepanemise tagajärjel;

2) tähendab kaudne tulu igasugust majanduslikku hüve, mis on saadud otsese tulu käsutamisest, samuti igasugust vara, mis on saadud otsese tulu [lk 4] osalise või täieliku muundamise tulemusel, sealhulgas vara, mis on segunenud seaduslikest allikatest saadud varaga; vara konfiskeeritakse hõlmatud otsese tulu väärtuses, millele lisandub vara juurdekasv, mis on vahetult seotud otsese tulu käsutamisega või muundamisega ja otsese tulu kaasamisega vara hulka.

Bulgaaria Vabariigi kriminaalmenetluse seadustik (Nakazatelnо protsesualen kodeks)

11. Artikkel 306 (1) Järgmisi küsimusi saab kohus otsustada ka määrusega:

1) liitkaristuse mõistmine artiklite 25 ja 27 alusel ning karistusseadustiku (Nakazatelen kodeks) artikli 53 kohaldamine;

2) (täiendatud – DV, nr 27/2009, jõustunud 1. juunil 2009, muudetud, nr 13/2017, jõustunud 7. veebruaril 2017) vabadusekaotusliku karistuse täideviimise alguse tingimused, kui neid ei ole kohtuotsuses kindlaks määratud;

3) (täiendatud – DV, nr 32/2010, jõustunud 28. mail 2010) karistusseadustiku (Nakazatelen kodeks) artiklite 68, 69, 69a ja artikli 70 lõike 7 tingimuste täidetus ja süüdistatavale määratav rahaline karistus; esimese astme kohus, kes on määranud tingimisi vangistuse, otsustab karistusseadustiku (Nakazatelen kodeks) artikli 68 lõike 3 kohaldamise üle, regionaalne kohus (Okrazhen sad), kes on määranud vangistusest katseajaga ennetähtaegse vabastamise, otsustab karistusseadustiku (Nakazatelen kodeks) artikli 70 lõike 7 esimese lause teise võimaluse kohaldamise üle;

4) asitõendid ja menetluskulud.

(2) Lõike 1 punktides 1–3 nimetatud juhtudel teeb kohus otsuse avalikul istungil pärast süüdimõistetu kutsumist kohtusse.

(3) Lõike 1 punktide 1–3 alusel tehtud määruse saab vaidlustada 21. peatükis sätestatud menetlusnormide kohaselt, lõike 1 punkti 4 alusel tehtud määruse saab vaidlustada 22. peatüki kohaselt.

VIIDATUD LIIDU ÕIGUSNORMID

12. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus (ELT 2014, L 127, lk 39; edaspidi ka „direktiiv 2014/42“)

Põhjendus 11: Praegust kriminaaltulu mõistet on vaja täpsustada nii, et see hõlmaks nii otseselt kuritegelikul teel saadud tulu kui ka igasuguse kaudse kasu, sh otsese tulu kõik hilisemad taasinvesteeringud või muundused. Seega võib tulu hõlmata igasugust vara, sealhulgas vara, mis on osaliselt või täielikult muundatud või teisendatud teiseks varaks, ja vara, mis on segunenud seaduslikest allikatest saadud varaga, kuni segunenud tulu hinnatud väärtuses. Tulu võib samuti hõlmata sissetulekut või muud kasu, mis on saadud kriminaaltulust või varast, milleks selline tulu on muundatud, teisendatud või millega selline tulu on segunenud.

Põhjendus 20: Kui liikmesriik teeb kindlaks, kas kuritegu võib tuua majanduslikku kasu, võib ta võtta arvesse kuriteo toimepanemise meetodit, näiteks seda, kas kuritegu pandi toime organiseeritud kuritegevuse raames või kavatsusega saada kuritegevusest regulaarset tulu. See ei tohiks siiski üldiselt piirata võimalust kasutada laiendatud konfiskeerimist.

Põhjendus 33: Käesolev direktiiv ei mõjuta oluliselt mitte üksnes kahtlustatavate või süüdistatavate õigusi, vaid ka selliste kolmandate isikute õigusi, keda ei ole kohtu alla antud. Seetõttu on vaja sätestada spetsiaalsed kaitsemeetmed ja õiguskaitsevahendid, et tagada selliste isikute põhiõiguste kaitse käesoleva direktiivi rakendamisel. Nende hulka kuulub selle kolmanda isiku [lk 5] õigus olla ära kuulatud, kes väidab end olevat asjaomase vara omanik või kes väidab, et tal on muid omandiõigusi (asjaõigusi), näiteks kasutusvaldus.

13. Artikkel 2

Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

1) „tulu“ – igasugune kuritegelikul teel kas otseselt või kaudselt saadud majanduslik hüve; see võib olla mis tahes vara, sh otsese tulu kõik hilisemad taasinvesteeringud või muundused ja igasugune väärtust omav tulem;

Euroopa Liidu põhiõiguste harta

14. Artikli 17 lõige 1. Igäühel on õigus vallata, kasutada, käsutada ja parandada oma seaduslikul teel saadud omandit. Kellelki ei tohi tema omandit ära võtta muidu kui üldistes huvides ja seaduses ettenähtud juhtudel ja tingimustel ning õigeaegse ja õiglase hüvituse eest. Omandi kasutamist võib reguleerida seadusega niivõrd, kui see on vajalik üldistes huvides.
15. Artikkel 47. Igäühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis kehtestatud tingimuste kohaselt õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus. Igäühel on õigus õiglasele ja avalikule asja arutamisele mõistliku aja jooksul sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus. Igäühel peab olema võimalus saada nõu ja kaitset ning olla esindatud.

EELOTSUSETAOTLUSE ASJAKOHAUS

16. Põhimõtteline vaidlus põhikohtuasjas puudutab küsimust, kas süüdimõistetud isiku elukohas arestitud summat saab pidada NK artikli 354a lõike 1 kohase kuriteo toimepanemise teel saadud majanduslikuks tuluks. Karistusseadustiku muutmise ja täiendamise seadusega (DV, nr 7/2019) võeti üle Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivis 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus (ELT 2014, L 127, lk 39) sätestatud nõuded. See tõsiasi kohustab liikmesriigi kohtuid vastavalt menetlusautonoomia põhimõttele kohaldama riigisisest õigust.
17. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab siiski, et direktiivi nõuded ei ole üle võetud täielikult ja täpselt, kuna NK artikli 53 säte ei näe erinevalt direktiivi artikli 2 punktist 1 ette võimalust konfiskeerida „kuritegelikul teel [...] kaudselt saadud majanduslik[ku] hüve“. Põhjuseks on see, et Bulgaaria seadusandja määratleb „otsese tuluna“ igasuguse majandusliku kasu, mis on otseselt saadud kuriteo

toimepanemise teel, seevastu „kaudse tuluna“ igasuguse majandusliku kasu, mis on saadud otsese tulu käsutamise või selle hilisema osalise või täieliku muundamise tulemusel.

18. Eelotsusetaotluse esitanud kohtule teadaolevalt puudub asjakohane siduv kohtupraktika, kusjuures arvesse tuleb võtta seda, et NK artikli 53 praegu kehtivat redaktsiooni on kohaldatud suhteliselt lühikest aega.
19. Ühtlasi on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi, kas ta võib direktiivi kohaldada ja riigisisese õiguse tõlgendamisel arvesse võtta, kuna käesoleval juhul puudub kuriteo toimepanemisel piiriülene element, varaline kahju on täies ulatuses tekkinud Bulgaaria Vabariigi territooriumil ja selle menetlemine allub Bulgaaria justiitsasutustele. Esmapilgul on tegemist „riigisisese olukorraga“.
[lk 6]
20. Teiselt poolt on direktiiv eesmärk ühtlustada arestimist ja konfiskeerimist reguleerivad liikmesriikide õigusnormid ja edendada seeläbi vastastikku usaldust ja tõhusat piiriülest koostööd. Seepärast vajab eelotsusetaotluse esitanud kohus pooleli oleva kohtuasja lahendamiseks esmalt vastust küsimusele, kas direktiiv on konkreetsel juhul kohaldatav.
21. Kui sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt, on vaja tõlgendada direktiivi artikli 2 punktis 1 sisalduvat mõistet „kuritegelikul teel [...] kaudselt saadud majanduslik hüve“, nagu seda on mõistnud Euroopa seadusandja, et eelotsusetaotluse esitanud kohus saaks täita kohustust tõlgendada riigisisest õigust kooskõlas liidu õigusega. Direktiivi artikli 2 punkti 1 sõnastusest ei nähtu, kas tehakse vahet ühelt poolt kaudse tulu ja teiselt poolt muundatud või teisendatud otsese tulu vahel või kas need mõisted on identsed. Põhjenduses 11 sisalduvad selgitused ei anna selget ja üheti mõistetavat vastust. Bulgaaria seadusandja on valinud teise võimaluse ja eeldanud, et kaudse tulu puhul on tegemist muundatud või teisendatud tuluga.
22. Direktiivi kohaldatavus tooks kaasa Euroopa Liidu põhiõiguste harta kohaldatavuse, eelkõige harta artikli 47 kohaldatavuse sellises olukorras nagu käesolev, kus väidetakse, et varaline tulu, mis võidakse konfiskeerida, kuulub kolmandale isikule.

23. EELOTSUSE KÜSIMUSED

1. Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus (ELT 2014, L 127, lk 39) ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta on kohaldatavad kuriteo suhtes, mis seisneb narkootiliste ainete valdamises nende edasiandmise eesmärgil ja mille on toime pannud Bulgaaria kodanik Bulgaaria Vabariigi territooriumil, ning kui võimalik majanduslik tulu on realiseeritud samuti Bulgaaria Vabariigis ja asub seal?

2. Juhul kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt: Mida tuleb mõista direktiivi artikli 2 punktis 1 sisalduva mõiste „kuritegelikul teel [...] kaudselt saadud majanduslik hüve“ all ja kas selliseks tuluks saab olla summa, mis arestiti ja konfiskeeriti süüdimõistetud isiku ja tema perekonna elukohas ja süüdimõistetud isiku kasutusel olevas sõiduautos?
3. Kas direktiivi artiklit 2 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus selline õigusnorm nagu Bulgaaria Vabariigi NK artikli 53 lõige 2, mis ei näe ette „kuritegelikul teel [...] kaudselt saadud majanduslik[u] hüve“ konfiskeerimist?
4. Kas Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 47 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus selline riigisisene õigusnorm nagu Bulgaaria Vabariigi NPK artikli 306 lõige 1, mis võimaldab riigituludesse konfiskeerida summa, mis väidetavalt kuulub muule isikule kui teo toimepanija, ilma et kõnealusel kolmandal isikul oleks võimalus menetluses menetlusosalisena osaleda ja otse kohtusse pöörduda?

TÖÖDOKUMENT